

KUŹNICA

TYGODNIK SPOŁECZNO-LITERACKI

Nie możemy z narodem niemieckim układać ząbienia narodu o naród na zasadzie sprawiedliwości i miłosierdzia, gdyż naród niemiecki zagładę nam niesie.

Stefan Zeromski

Rok 2

Łódź, 15 lipca 1946 r.

Nr 27 (45)

MIECZYŚLAW WIONCZEK

Spotkanie z Francją

Le Havre, w maju.

Rozstawam się z nią, kiedy huk wbi-
janych w skrzynie z zabytkami Luwru
gwoździ znamionował zbliżającą się bu-
rzą. Paryż przeżywał pierwsze ćwiczenie
przeciwlownicze, a w pociągach, biegną-
cych ku Renowi, więcej widziało się mун-
durów, niż zwykle. Coroczni turyści nie
nawiedzili tego roku Francji i puste były
oba wybrzeża: plaże Deauville i Dieppe,
nadrzędne aleje Cannes i Nicei. I choć
Marcel Deat wołał na cały kraj: „Nous
ne voulons pas mourir pour Danzig”,
wiadomo było w upale francuskiego lata,
że jest to ostatnie lato pokoju.

I oto znów spotykam „la douce France”,
a żebym nie miał żadnych wątpliwości,
wielki napis na białej tablicy na rynku w
Hawrze głosi: France — Le Havre. Prze-
znaczony jest dla ludzi z nad Hudsonu
i Missisipi, którzy są bardzo słabi w geo-
grafii europejskiej. Mogliby bez tego na-
pisu nie rozoznać się w kraju, do którego
przybyli.

Z owych czasów, zamazanych latami
wojny pozostało jedno wspomnienie. Obraz
zadymionej knajpy w zadymionym Lille,
gdzie piłem aperitif w towarzystwie byłe-
go hiszpańskiego ochotnika. Tłok był
znaczący, na małej sali siedzieli ciasno ro-
botnicy i tragarze i kobiety całkiem je-
dnoznacznej konduity. Gdzieś przy czwar-
tym z kolei pepermincie przeszło się na
politykę i ściągaliśmy na siebie gniew
całego przypadkowego zgromadzenia. Al-
bowiem niebacznie padły słowa: Espagne
i Front Populaire. Zakrzymano nas z miej-
sca. I robotnicy i prostytutki. Ze mają
dość własnych kłopotów, aby zajmować
się cudzymi, że Francja nie jest rynsztok-
iem, do którego mają ściekać wszelkie
anarchistyczne szumowiny, że chcą spro-
kownie żyć i że wszystkiemu złemu winni
są właśnie owi szaleńcy, durnie czy ma-
rzczytela, ciągnący za sobą Francję w prze-
paść, bo gdzieś tam w ich świecie dzieje
się komus wymagowana krzywda.

Nie było z kim, ani o czym rozmawiać.
Mój towarzysz z wypiekami na twarzy,
jaskrawszymi chyba jeszcze od jego prze-
konań, wyciągnął mnie z szynku, war-
cząc z oburzenia: „Et voilà notre France,
Przechraliśmy zbliżająca się wojna z gór,
ryczałem”. Nie potraktowałem wówczas
jego enuncjacji z należytą powagą. Był
zbyt wzburzony, aby mógł oceniać obiek-
tywnie. Tak mi się w każdym razie zda-
wało. Był wieczór któregoś tam sierpnia
roku trzydziestego dziewiątego.

Teraz jest wieczór majowy roku czter-
dziestego szóstego. Przez rue de Stras-
bourg, główną ulicę najbardziej ponoć
zniszczonego miasta Francji, przeciąga po-
woli olbrzymia ciężarówka, piastując we
wnętrzu orkiestrę, która hukiem mosięż-
nych trąb zawiadamia Hawr o przybyciu
wielkiego niewidzianego przez całą woj-
nę w kraju i zagranicą. Cirque Mondial.
Orkiestra dmie tak potężnie, że wydaje
się iż napół rozwalony hotelik, z którego
patrzę na ulicę, zawalił się ostatecznie.
Zwłaszcza, że w dziele postawienia na
nogi żywych i umarłych, pomagają or-
kiestrze rozliczne, zainstalowane na karu-
zelach i huśtawkach megafony, dzwonki
i instrumenty nieznane żadnej muzycznej
encyklopedii. Hawr bawi się. Bawi się
wraz z masą białych i czarnych amery-
kańskich żołnierzy, z setkami jaskrawo
ubranym marynarzy wszystkich kolorów
skóry i portowych prostytutek. Bawi się
na karuzelach, huśtawkach, przy rulet-
kach wyniesionych na ulicę, na strzel-
nicach przy których żołnierze zwycięs-
kich armii zamieniają swoje dolary na
fajki z papier maché i butelki z podłym,
skwaśniałym jabłecznikiem. To nie jest
ani Victory-Day ani czternasty lipca —
po prostu wiosenna niedziela.

Jest to jedna z niedziel wiosny, w któ-
rej rodzi się z trudem Czwarta Republika.
Niedawno Konstytuanta uchwaliła projekt
nowej konstytucji, która ma zastąpić da-
wną, urodzoną wraz z Trzecią Republiką
po Sedanie. Karykaturzyści francuskich
pism złożyli właśnie tamtą starą konsty-
tucję na wieczny spoczynek. Żył poprze-
dnia konstytucja lat sześćdziesiąt pięć,
spłodzona (większością jednego głosu)
anno domini 1875, zmarła wraz z Republi-
ką w lasku pod Compiègne. Wiele czo-
łowych uczestników stypy, urządzonej na
jej pogrzebie w Vichy, odeszło także w
nicość. Na nich mści się dzisiaj rozbawio-
ny tłum, oblegając gestem kram z kukłami,
którym za opłatą pięciu franków można
odtrącać głowy przy użyciu szmacianych
pilek. Galeria tych figur została zmoder-
nizowana przez pomysłowego jarmarcz-
nego przedsiębiorcę. Między stare wyplo-
wiałe kukły cygana, pijaka Hiszpana z
gitarą, Napoleona trzeciego i cesarza Wil-
helma w pikielhaubie, wstawiono dwie
nowe, cieszące się największym powo-
dzeniem u autochtonów i u żołnierzy ame-
rykańskich. Są to demonicznie ucharakte-
ryzowane figury Adolfa Hitlera i Pawła
Laval'a. One atakowane są najczęściej i
ilekroć zręcznemu graczowi uda się im
odciąć ruchome głowy, wybuchają w tłumie
widzów oklaski. Radość jest tak po-
wszechna, że dziwne się wydaje, iż wielu
spośród zebranych głosowało przed kilku
dniami wraz z małymi Lavalami i jego po-
grobowcami przeciwko Czwartej Republice,
przeciwko nowej, zapropionowanej
przez francuską lewicę, konstytucji. Dzie-
sieć bowiem milionów przeciwko dziewię-

ciu milionom francuskich wyborców sprze-
ciwiło się konstytucji, wyrosłej z praw-
dziwego ducha Resistance przeciwko
wszelkim faszynom. Większość narodu
wypowiedziała się przeciwko aktowi kon-
stytucyjnemu, opartemu na deklaracji
praw człowieka i obywatela, czyniącemu
z Francji kontynentalnej i zamorskiej
organizm społeczny i państwowy, dosko-
nalszy od poprzedniego. Dzieją się rzeczy
dziwne i w pierwszej chwili niezupełnie
zrozumiałe. I podczas gdy tłum na jar-
marku w Hawrze oklaskuje pogromców
kukły Laval'a, nie tylko prasa katolickiego
Mouvement Republicain Populaire, ale
i prasa niezakamufłowanej wcale reakcji
z ducha Monachium i Laval'a obwieszcza
na tytułowych stronach: A nous la vic-
toire — Nasze jest zwycięstwo.

Mój „patron”, właściciel jednego oca-
łałego w czasie wojny hotelu w Hawrze,
nie interesuje się polityką. Takie oświadcze-
nie złożył na wstępie wczoraj wieczorem,
kiedy usłowałem się od niego do-
wiedzieć, co myśli o de Gaulle'u, którego
portret wisi na honorowym miejscu w sali
restauracyjnej.

— Pan rozumie, że my kupcy czy res-
tauratorzy, nie możemy się bawić w po-
litykę. Do mnie przychodzą wszyscy —
i ci z lewicy i ci z prawa. Nie mogę robić
sobie wrogów, bo ucierpiałby na tym mój
interes. Życie jest i tak ciężkie, więc po-
cóż je sobie jeszcze komplikować. Syn
był w maquis, zapaleniec, — sam powie-
sł ten portret nad bufetem w dniu wyzwolenia.
Ja mam poważniejsze zmartwienia.

Dzisiaj przy niedzielnej restauracji jest

zamknięta i „patron” jest znacznie roz-
mowniejszy. Jego zmartwienia są rzeczy-
wiście poważne w skali epiciersko-restau-
ratorskiej.

— W zeszłym tygodniu znów jakiś ofi-
cer amerykański nie zapłacił rachunku za
trzydniowy pobyt z jadłem i pićm. Po
prostu zabrał walizki i wyjechał. Powie-
dział, że nie ma pieniędzy i że, jeśli wal-
czył za naszą wolność, to nic się nie sta-
nie, jeśli nie zapłaci... Takie się robi in-
teresy — powiada „patron” z gorczycą. —
I to żeby raz. Takich pasażerów miałem
więcej. Czy mnie stać na żywienie armii
amerykańskiej własnym kosztem? Zwłaszcza,
że są wymagający. To się nawet
Niemcom nie zdarzało za okupacji. Na
domiar złego lokal trzeba zamykać co-
dziennie o dziewiątej w obawie przed
pijanymi żołnierzami, urządzającymi burdy
po nocach. Ze też nie mogą jechać do
domu. Niech sobie robią awantury w Chi-
cago, to nie moja sprawa. Ale u nas w
Hawrze. Oswobodzicie! sacré bleu.

Kipi z oburzenia, ale na chwilę przery-
wa tyradę i wychodzi do kantorku, przy-
legającego do sali. — Spójrz pan, to nie
tylko ja tak myślę — mówi powracając
z triumfem z numerem amerykańskiego
magazynu sprzed kilku tygodni. Magazyn
jest otwarty na reportaży dziennikarki
nowojorskiej Demarree Bees z Paryża.
Oto podtytuł: „Przed osiemnastu miesią-
cami Francuzi wyciągali do nas radośnie
ręce, dzisiaj wielu z nich nas nienawdzi”.
Mój „patron” wodzi nosem po stronie
magazynu i wreszcie znajduje zdanie, o
które mu chodzi. Madame Bees pisze:
„Pewien Francuz powiedział mi, że Niem-
cy zamienili Francuzów w niewolników
przy użyciu bardzo eleganckich manier.
Amerykanie wyswobodzili ich dość ordy-
narnie (impolite)”. To jest moja zmora,
panie, ci pijani gangsterzy. Ciężko żyć —
wzdycha „patron”.

Pauvre patron cierpi wyraźnie na za-
chodnio-europejski gatunek kompleksu
zegarków. Niezapłacone rachunki i burdy
w jego restauracji przesłaniają mu
wszystko.

Podtrzymuję rozmowę. Patron nienawi-
dzi Amerykan, więc pewnie głosował za
konstytucją przeciwko zakochanym w
Anglosasach ludziom z prawicy i centrum.
Mais non, monsieur, non, j'ai voté contre
la constitution. Nie gwarantowała dostatecz-
nie praw własności. Czytał pan o de-
bacie w konstytuancie nad projektem —
pyta. Czytałem. No i co? Nie wydaje mi
się, aby pańskie obawy były słuszne...
Ah, je comprends, vous etes socialiste
aussi, pewnie czyta pan tylko ich prasę.
Co za rząd, panie, podatki, dewaluacja,
napady bandyckie.

Nie mogłem mu odpowiedzieć. Rzeczy-
wiście czytałem przede wszystkim ich
prasę a nie jego. Rozmowa się urwała.

Na ulicach Hawru szaleje orgia plaka-
tów, przy których pomocy werbowano
zwolenników i przeciwników konstytucji.
Największe z nich to plakaty PRL (Parti
Republicain de Liberté), najmłodszej par-
tii politycznej powojennej Francji, naj-
młodsze to plakaty organizacji o dzi-
wacznej nazwie „D'Abord vivre (Najpierw
żyć...)” PRL, skrajna prawica, przemawia
do przechodniów krótko, ale za to przeko-
nywująco:

„Cóż przyniosły ci sześciomiesięczne
rządy czerwonych, obywatelu francuski?
Dały ci franka, który wart jest tylko dwa
przedwojenne centymy, pensję, która nie
wystarcza tobie i twojej rodzinie na
utrzymanie, niepewność ekonomiczną i
utrata oszczędności, wreszcie zalew prze-
mówień czerwonych demagogów, z któ-
rych nie masz. Obywatelu francuski,
czy chcesz oddać się w jarzmo czerw-
nych, którzy swymi eksperymentami pro-

ALBERT MARQUET

Le Havre: Quatorze Juillet

